

O scurtă incursiune în gândirea creștină a Părintelui Nicolae Steinhardt...

Monahul Nicolae Steinhardt de la Mănăstirea Rohia – Maramureș s-a născut la 12 iulie 1912 în comuna Pantelimon, lângă București, primind numele de Nicu - Aurelian Steinhardt. Tatăl său, evreu, inginerul și arhitectul Oscar Steinhardt, a participat activ la primul război mondial fiind rănit la Mărăști și decorat cu *“Virtutea militară”*. Între anii 1919 - 1929 urmează cursurile școlii primare și ale liceului *“Spiru Haret”* unde îl are ca și coleg mai mare pe Constantin Noica. După anul 1929 frecventează cenaclul literar *“Sburătorul”* al lui Eugen Lovinescu, descoperindu-se în el germele viitorului literat. În anul 1934 își ia licența în *Drept și Litere la Universitatea din București* și publică primul volum intitulat *“Îngerul ... tinerilor”*. În anul 1936 își susține la București doctoratul în drept constituțional. Între anii 1937-1938 călătorește în Elveția, la Viena, la Paris și în Anglia, întregindu-și bagajul de cunoștințe. În anul 1939 revine în țară și lucrează ca redactor la *“Revista Fundațiilor Regale”* de unde este înlăturat în anul 1940 în cadrul acțiunii de *“purificare etnică”* declanșată sub guvernarea Antonescu - Sima, urmând o perioadă de privațiuni pe motive etnice (1940-1944). Din anul 1944 până în anul 1948 revine la *“Revista Fundațiilor Regale”* depunând o intensă activitate publicistică și critică. Între anii 1948 și 1959 suferă o nouă perioadă de privațiuni alături de pleiada intelectualității românești interbelice și este în cele din urmă anchetat în procesul intentat lui Constantin Noica pentru că nu a depus mărturie împotriva acestuia. Este condamnat la 13 ani de muncă silnică sub acuzația de *“crimă de uneltire contra ordinii sociale”*. La 15 martie 1960 este botezat în închisoarea de la Jilava de ieromonahul Mina Dobzeu. Este supus rigorilor detenției din închisorilor comuniste de la Jilava, Gherla, Aiud etc. până în luna august anul 1964 când este eliberat. După anul 1964 începe o intensă activitate de traducător și odată cu volumul *“Între viață și cărți”* publicat în anul 1976, și volumul *“Incertitudini literare”* (1980) începe *“deceniul operelor de autor”*.

În același an, 1980, este primit în Mănăstirea Rohia din județul Maramureș și Țara Lăpușului, de către ÎPS Părinte Arhiepiscop Iustinian Chira, care îl ia sub aripa sa ocrotitoare și de Părintele Serafim Man - Starețul Mănăstirii Rohia, care îl integrează în obștea mănăstirii, și este călugărit la data de 16 august 1980 de către ÎPS Părinte Arhiepiscop Teofil Herineanu, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului. La mănăstire îndeplinește funcția de bibliotecar, punând în ordine cele peste 23.000 de volume ale mănăstirii, iar în paralel își intensifică activitatea literară dar și preocupările legate de viața mănăstirească (participarea la slujbă, povățuirea pelerinilor și elaborarea predicilor). Volume publicate antum: *“Geo Bogza - Un poet al Efectelor, Exaltării, Grandiosului, Solemnității, Exuberanței și Patetismului”* (1982), *“Critică la persoana întâi”* (1983), *“Escale în timp și spațiu”* (1987) și *“Prin alții spre sine”* (1988). A trecut la cele veșnice la 29 martie 1989 în spitalul județean din municipiul Baia Mare, la înmormântarea sa, riguros supravegheată de securitate, strângându-se totuși cei mai buni prieteni alături de care a suferit nedreptățile regimului (N. Steindardt, *Jurnalul fericirii*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1994, pp. 417-423).

Cea mai importantă parte a operei sale nu a putut fi publicată în timpul vieții sale și a apărut postum datorită conjuncturii politice favorabile creată de revoluția din decembrie 1989 și din această parte necenzurată am extras majoritatea textelor din lucrarea de față. Apariții postume: *“Jurnalul fericirii”* (1991), *“Monologul polifonic”* (1991), *“Dăruind vei dobândi”* (1992), *“Nicolae Steinhardt. Monahul de la Rohia răspunde la 365 de întrebări incomode adresate de Zaharia Sângiorzan”* (1992 și 1998), *“Primejdia mărturisirii”* (1993) și *“Drumul către iubire”* (1999). Iar în perioada anilor 2008 – 2012, Editura “Polirom” din Iași, dimpreună cu Fundația “Nicolae Steinhardt” din cadrul Mănăstirii Rohia – Maramureș, au publicat, în condiții grafice extraordinare, în ediție integrală, toată opera Părintelui Nicolae Steinhardt.

În cele ce urmează doresc să fac o scurtă incursiune în gândirea monahului - teolog Nicolae Steinhardt de la Manastirea Rohia – Maramureș, acum, în acest an centenar și jubiliar, cu prilejul împlinirii a o sută de ani de la nașterea sa (1912-1989) – cel care a fost scriitorul evreu, convertit la

creștinism în închisoarea de la Jilava, unde a fost botezat de către Părintele Mina Dobzeu – și care, după eliberare s-a făcut călugăr în această frumoasă Mănăstire a Țării Lăpușului, din Ținutul Maramureșului.

Aceste cugetări le-am adunat din mai multe cărți ale sale cum ar fi: “Jurnalul Fericirii”, “Dăruind vei dobândi” și altele, cu nădejdea și credința că vor fi de folos celor care le vor citi, eu având intenția ca prin aceste citate din opera autorului să reușesc să deschid apetitul cititorilor, în special al celor tineri, pentru a parcurge ulterior întreaga sa operă, ce este de o profunzime și de o frumusețe deosebită:

Pentru cine este înzestrat cu darul înțelegerii, prostia - măcar de la un anume punct încolo - este păcat: păcat de slăbiciune și de lene, de nefolosire a talentului.

Poți să nu păcătuiești de frică. Este o treaptă inferioară, bună și ea. Ori din dragoste: cum o fac sfinții și caracterele superioare. Dar și de rușine. O teribilă rușine, asemănătoare cu a fi făcut un lucru necuviincios în fața unei persoane delicate, a fi trântit o vorbă urâtă în fața unei femei bătrâne, a fi înșelat un om care se încrede în tine. După ce l-ai cunoscut pe Iisus Hristos îți vine greu să păcătuiești, ți-e teribil de rușine. (1)

Pentru creștinism bănuiala este un păcat grav și oribil. Pentru creștinism încrederea e calea morală a generării de persoane. Numai omul își făurește semenii proporțional cu încrederea pe care le-o acordă și le-o dovedește. Neîncrederea e ucigătoare ca pruncuciderea; desfințează ca om pe cel asupra căruia este manifestată. Omul însuși, făurit de Dumnezeu, își transformă pe aproapele său în persoană - printr-un act creator secund - datorită încrederii pe care i-o arată.

Dând nume animalelor, potrivit poruncii dumnezeiești, omul le rânduiește în cuprinsul creației; purtând aproapei dragoste și acordându-i încredere, face din el o persoană, altceva decât un individ.

Iată pentru ce bănuiala este atât de nocivă. Din persoană omenească ea îl transformă pe cel bănuit în - în ce? Nu în brută, ar fi prea bine, ci în ceva nespus mai făcător de rău, în făptura cea mai obiectă, mai pernicioasă, mai cancerigenă ce poate fi - în șmecher.

Corolar: când însă ne formăm convingerea că un individ ori un grup de indivizi intră sub calificarea de ticălos ori ticăloși, altul e procedul (tot creștin): neîntârziată, neșovăitoarea luare de măsuri - stârpirea. (2)

Cele șapte păcate capitale: *1) Prostia, 2) Recursul la scuze: Nu știi, n-am știut, 3) Fanatismul, 4) Invidia, 5) Trufia neroadă, 6) Turnătoria, 7) Răutatea gratuită. Mai adaug o a opta: dragostea cu sila.* (3)

În camerele din închisori - pentru că acolo e violent amplificată, exacerbată - am înțeles cât de mizerabilă este situația noastră în lume: prin simpla noastră existență deranjăm pe alții. N-avem încotro. Se cuvine să înțelegem că orice am face și oricât ne-am strădui tot supărăm. Singura soluție e resemnarea. Ce putem face? Să tăcem, să tăcem. Să nu facem răul, nici binele cu sila. Dar și trecând, tăcând, tot ne mulțumim. Odată pentru totdeauna se cade să ne băgăm în minte: deranjăm doar pentru că suntem prezenți. Și să nu ne oprim aici: mai trebuie să recunoaștem că și ei ne deranjează pe noi? Gând înfiorător: Căci nu suntem mai buni ca ceilalți, tot în aceeași oală ne aflăm și fierbem înăbușit. (4)

Introducerea răului în lume, ca principiu activ, este un act de creație, analog actului divin. Satana îl ispitea pe Adam șoptindu-i: “**Veți fi ca Dumnezeu**”. Grăind astfel satana nu a mințit pe de-a întregul: făptura timp de o clipă, a devenit divină; a creat paralel cu divinitatea : răul care a contaminat lumea. Ceea ce și explică de ce singurul lucru pe care l-a dus Iisus de pe pământ la cer sunt stigmatele. (5)

Ciudată contradicție între Vechiul și Noul Testament. În cel Vechi, Atotputernicul deși se înfățișează ca un Dumnezeu aspru, răzbunător până la neamul al șaptelea și legiutor al talionului, după ce îi îngăduie diavolului să-l încerce pe Iov în fel și chip, intervine la sfârșit spre a restabili dreptatea. Mult încercatul Iov își redobândește sănătatea și averile, și moare îmbelșugat, sătul de zile. Când Avraam, dând ascultare poruncii divine, înalță cuțitul spre a-și ucide fiul, apare îngerul

care oprește brațul tatălui și cruță jertfa. Dumnezeuul legii implacabile se dovedește până la urmă îndurător.

Nu tot astfel în noul legământ. Aici Iisus Hristos nu este numai încercat, se îngăduie să moară pe cruce și îngerii nu coboară să-l salveze ca pe Isaac. Martirii mor și ei cu toții, în chinuri ca și Învățătorul lor. Dumnezeu a cărui milă a fost dezvăluită oamenilor și care-i trece pe aceștia de sub blestemul legii la har, în mod cu totul neașteptat se poartă nespuse de dur. Explicația pare a fi una singură: înainte de întrupare sufletele nu se puteau mântui, mergeau toate în iad, până și ale dreptilor. Datoare era prin urmare divinitatea să le răsplătească binele măcar aici pe pământ. După ce Iisus Hristos coboară cu sufletul în iad, situația este alta: oamenilor li se deschid cerurile și pot cunoaște fericirea veșnică. Nu mai este necesar ca răsplata să se producă pe plan material iar groaznică realitate a pământului - unde totul este durere, nedreptate, suferință - poate fi dezvăluită în toată plinătatea ei și lăsată să se desfășoare până la capăt, până la capătul nopții. Și mai este un motiv: odată cu venirea Domnului am trecut de la copilărie la maturitate. Ni se poate spune adevărul. Ni se poate vorbi pe șleau. Ni se poate da ca hrană carnea, nu laptele. (6)

Lumea crede că Vechiul Testament este nemilos și strașnic, iar Noul Testament blând. Este o eroare: Noul Testament se încheie cu un act de ferocitate și barbarie, săvârșitor de deznădejde și absurd. De ce? Pentru că numai așa este suferința adevărată și autentică dacă este deznădăjduită și inexplicabilă, absolut de neînțeles. Era nevoie să fie așa pentru ca să se dovedească sinceritatea, seriozitatea și deplinătatea întrupării. Pe cruce n-a murit o **“aparență”**, cum cred monofiziții, ci un om care a cunoscut suferința până la capăt și a băut paharul amărăciunii până la fund. (7)

Iisus Hristos pe cruce, gol, ținut, bătut, scuipat, batjocorit, în așteptarea doar a unei lungi și teribile agonii, n-a răsplătit el vorba bună a bunului tâlhar cu făgăduința extraordinară: Astăzi, cu Mine, în rai? În vreme ce patriarhii, proorocii, dreptii Vechiului Legământ mai zăceau încă în iad! Oare ce făcuse tâlharul cel bun? Îl deferecase pe Iisus Hristos? Îl dăduse jos de pe cruce? Nu! Îi adresase doar o vorbuliță bună. I-a îndulcit și rourat sufletul - în acel pustiu al cruzimii, răutății, pizmei și batjocorii de pe infectul maidan al Golgotei - cu o vorbă bună de care Iisus Hristos avută-a cu adevărat nevoie, de vreme ce a răsplătit-o cu **“Astăzi vei fi cu Mine în rai!”**

Se apropie Crăciunul. Aur și argint să dăm celor din jur nu avem. Doar câte o vorbă bună să le rostim. Este și acesta un dar de preț, ce-și poate avea locul în traista bunului Moș Crăciun. (8)

Gherla, mai 1963, după ce stătusem o noapte pe o bancă, într-o celulă arhiplină ... adorm frânt. Și atunci, în noaptea aceea chiar, sunt dăruit cu un vis miraculos, o vedenie. Nu-L văd pe Domnul Iisus Hristos întrupat, ci numai o lumină uriașă - albă și strălucitoare - și mă simt nespuse de fericit. Lumina mă înconjoară din toate părțile, este o fericire totală și înlătură totul; sunt scaldat în lumina orbitoare, plutesc în lumină, sunt în lumină și exult. Știu că va dura veșnic, este un perpetuum immobile. **“Eu sunt”** îmi vorbește lumina, dar nu prin cuvinte, prin transmisiunea gândului. Eu sunt și înțeleg prin intelect și pe calea simțirii înțeleg că este Domnul și că sunt înlăuntrul luminii Taborului, că nu numai o văd ci și viețuiesc în mijlocul ei.

Mai presus de orice sunt fericit, fericit, fericit. Sunt și pricep că sunt și mi-o spun. Și lumina parcă este mai luminoasă decât lumina și parcă ea vorbește și-mi spune cine este. Visul mi se pare a dura mult, mult de tot. Fericirea nu numai că durează încontinuu, dar și crește mereu; dacă răul n-are fund, apoi nici binele nu are plafon, cercul de lumină se lățește din ce în ce, iar fericirea după ce m-a învăluit mățos, deodată schimbă tactica, devine dură, se aruncă, se prăvălește asupra-mi ca niște avalanșe care - antigravitațional - mă înalță; apoi iar, procedează în alt fel: duios, mă leagănă - și-n cele din urmă, fără menajamente, mă înlocuiește. Nu mai sunt. Ba sunt, dar atât de puternic încât nu mă recunosc. De atunci îmi este nespuse de rușine. De prostii, de răutăți, de scârnavii. De toane. De viclenii. Rușine. (9)

Asupra apropierei de Iisus Hristos, proba care nu înșeală, criteriul definitiv este buna dispoziție. Numai starea de fericire dovedește că ești al Domnului. Virtuosul îmbufnat nu este prietenul Mântuitorului, ci jinduitorul după diavol. Ascetul arțăgos nu e autentic.

Există mijloace obiective, în artă, de a recunoaște autenticul și a da la o parte copia. Pentru a deosebi creștinul de caricatura ori imitația sa nu există procedeu mai sigur decât a cerceta dacă postulantul este sau nu un om vesel și mulțumit. Dacă ipochimenul e intolerant, ori morocănos, ori agitat ori mahmur, ori necăjit, nu e creștin oricât de perfect, de fidel ar fi virtuții. Este virtuos dar nu este creștin. Creștinul este liber, așadar este fericit. Acesta și este sensul genialei și inspiratei fraze a lui **Kirkegaard**: **“contrariul păcatului nu e virtutea, contrariul păcatului este libertatea”**.

Vămile văzduhului sunt numeroase. Aici pe pământ la vama care nu poate fi înșelată, proba constă în starea de fericire.

Virtuosul neîmblânzit nu știe și nu poate rosti “dulce Iisuse”, toată sfera “dulcelui” îi este străină, inaccesibilă și uită că jugul Domnului este blând și povara lui ușoară. Poate că din Evanghelia după Matei, la Predica de pe munte, s-au pierdut unele rânduri ca acestea: **“Ați auzit că s-a spus celor de demult: să nu săvârșiți păcate. Eu însă vă spun vouă că oricine se întristează nesăvârșind păcate, a și păcătuț în inima lui”**. (10)

Condiția căzută a omului este nefericită. Ceea ce nu înseamnă că nu avem dreptul la fericire. Ba și datorica de a fi fericiți. Creștinismul este o școală a fericirii. Cea dintâi datorica a unui creștin este să fie fericit. (11)

Cum vom cunoaște, noi creștinii, noi ciracii și urmașii celor care din prima clipă au crezut în El (Iisus Hristos), cum vom cunoaște că o faptă, o acțiune, o purtare, un gând al nostru, este sau nu creștinesc? După gradul de scandal al faptei ori gândului aceluia. Cu cât va fi mai scandalos faptul ori gândul, cu atât va fi mai sigur, mai indubitabil că este creștin. Iar de nu va fi decât foarte puțin, sau deloc scandalos faptul ori gândul cu atât va fi mai sigur, mai indubitabil că este creștin. Iar de nu va fi decât foarte puțin sau deloc scandalos putem fi încredințați că nu-i decât foarte puțin, ori deloc creștinesc. Dacă bunăoară, răspund fratelui meu: **“Acum nu pot să te ajut, e vremea rugăciunii”**, zicerea mea nu-i cătuși de puțin scandalosă, este cuminte și dovedește evlavie. Dar numai creștinească nu-i. Dacă judec: Mai degrabă renunț la dulceața slujbei decât să nu-mi ajut fratele, să-l las singur și de izbeliște în necazul lui, să nu-mi fie milă de el, poate provoc scandal și smintesc pe vreun fariseu, dar mă port creștinește. Dacă mă aflu în extaz și nesocotesc nevoia unui bolnav, dau poate dovadă de mare pietate, dar nu-s creștin. (12)

Pe acest pământ, cel mai sigur mijloc de a intra în comunicare (comuniune) cu Atotputernicul, mijlocul fără greș și instantaneu este săvârșirea binelui, ajutorarea aproapelui aflat în necaz. (13)

Marile acte de eroism și mucenicie sunt, pentru cei mai mulți, cu totul improbabile. Dar gentilețea, răbdarea, politețea, bunăvoirea, stăpânirea de sine, stau la îndemâna oricui și oricând. De nefolos ne este a ne visa făptuitori de vitejii și jertfe fără pereche; util și izbăvitor ne este a da atenție mărunțurilor și a ne purta constant în mod nobil, liniștit și răbduriu. (14)

Orb, neghiob și strâmt la minte ce am fost. Și ferecat în chingile bunului simț celui mai lamentabil. Cum de nu mi-am putut închipui că Iisus Hristos - Dumnezeu care a primit să Se întrupeze și să moară pe cruce aidoma celui mai nefericit și mai ticălos dintre muritori, ne va cere să dăm din prinosul ori din puținul avutului nostru, ori chiar avutul acesta întreg? Cum de ne-ar fi chemat la acțiuni atât de simple, de aparținătoare lumii acesteia, de posibile adică!

Paul Claudel nu mi-l definise oare pe Dumnezeu atribuindu-I grăierea: De ce vă temeți? Sunt imposibilul care vă privește. Iisus Hristos, așadar, aceasta chiar ne cere: Imposibilul. Să dăm ceea ce nu avem **“iar dăruind vom dobândi”**. (15)

Conform **“teoriei jertfei”** propusă de filosoful francez Georges Bataille: Omul se cunoaște după capacitatea lui de jertfă, după cât e în stare să “risipească”, să “irosească” din avutul și bunurile sale în mod neutilitar, numai pentru plăcerea înălțătoare și euforizantă de a dăruia altuia ori de a sărbători cu fast un eveniment, ori a-și acorda sloboda bucurie de a ieși când și când din monotonia și sordidul vieții cotidiene.

Interpretând ungera cu mir ca o jertfă cu bun miros, ca o manifestare de iubire și ca un simbol al îmbălsămării Sale apropiate, certându-și ucenicii pentru a fi dat în vileag o minte obtuză, o concepție meschină a vieții și un atașament avar pentru arginți, Isus iarăși ni se înfățișează ca un adevărat gentelman. Și totodată ca un model pentru toți creștinii care se cade să fie cât mai puțin înrobiți de bunurile trecătoare ale acestei vieți și cât mai convinși că Iisus Hristos este vrednic de orice sacrificiu, că nimic nu-i bun ori prea mult, ori prea costisitor pentru EL. (16)

Se cuvine a cunoaște că iertarea este de patru feluri: **1) iertarea greșitălor noastre, 2) iertarea celor cărora noi le-am greșit, 3) iertarea de sine, 4) iertarea păcatelor și a greșelilor de către Dumnezeu.** (17)

Greșitălor noastre le iertăm greu. Sau dacă iertăm nu uităm. (*Și iertarea fără uitare e ca și cum nu ar fi, bățatură fără câine, gură fără dinți*). Ne iertăm și mai greu pe noi înșine. Și această ținere de minte otrăvește. Spre a dobândi pacea launtrică trebuie să ajungem prin căință, dincolo de căință: la a ne ierta.

Cel mai greu ne vine a ierta pe cei cărora le-am greșit. Cine ajunge să poată ierta pe cel față de care a greșit cu adevărat, izbutește un lucru greu cu adevărat, bate un record.

Neiertarea de sine are un caracter mai grav decât s-ar zice: înseamnă neîncredere în bunătatea lui Dumnezeu, dovada încăpățănatei și contabilei noastre răutăți. Este și cazul lui Iuda, care n-a crezut nici în puterea lui Iisus Hristos (că-l poate ierta) și nici în bunătatea lui Iisus Hristos (că vrea să-l ierte). (18)

La diavolul - contabil nu încapă nici ștersătura cea mai mică, Iisus Hristos dintr-o dată, șterge un întreg registru de păcate. Iisus Hristos, boier, iartă totul. A ști să ierți, a ști să dăruiești, a ști să uiți. Iisus Hristos nu numai că iartă, dar și uită. Odată iertat nu mai ești sluga păcatului și fiu de roabă, ești liber și prieten al Domnului. Și cum i se adresează Acesta lui Iuda, pe care îl știe doar cine este și de ce a venit? Prietene, îi spune. Acest **“prietene”** mi se pare mai cutremurător chiar decât interzicerea folosirii sabiei și decât vindecarea urechii lui Malhus. Exprimă ceea ce la noi, oamenii, se numește înaltul rafinament al stăpânirii de sine în prezența primejdiei, virtute supremă cerută samuraiului. Poate că vorbe pașnice (nu scoateți sabia) și fapte milostivnice (tămăduirea răni) să le fi putut grăi și face și un sfânt. Dar **“prietene”** implică o măreție și o liniște care, numai venind din partea divinității, nu dau impresia de irealitate. (19)

Atâta timp cât nu ieșim din posibil, din contabilitate, nu putem nici concepe, nici pretinde paradisul. (20)

Contabilitatea, celălalt nume al demonismului, arma preferată și statornică metodă de lucru. (21)

Nicolae Iorga: **“Ai dreptate să ierți numai ce s-a făcut în paguba ta”**. Omul, dacă raționează în calitate de creștin și vrea să se poarte conform cu doctrina creștină, poate - și trebuie - să nu țină seama de nedreptățile săvârșite împotriva-i, de insultele ce i se aduc lui, ca individ. dar dacă ocupă o funcție de răspundere, ori se află în fruntea treburilor publice, nu are dreptul să invoce principiul iertării spre a rămâne distant și rece în fața răului și a lăsa pe nevinovați pradă ticăloșilor. (22)

Dragostea implică iertarea, blândețea, dar nu orbirea și nu prostia. Identificându-se de cele mai multe ori cu marea răutate, slăbiciunea față de prostie este tot una cu a da mână liberă canaliilor. (23)

Nu aruncați mărgăritarele noastre înaintea porcilor. Dar Iisus Hristos nu a grăit numai atât ci a completat: Ca nu cumva să le calce în picioare și, întorcându-se, să vă sfâșie și pe voi. Așa întocmai fac și ne-oamenii. Căci lumea se împarte în oameni și ne-oameni. Aceștia din urmă răsplătesc binele ce li s-a făcut, atacându-și și sfidându-și binefăcătorii. ni se cere de aceea multă atenție. Bune și frumoase sunt bunătatea și mărinimia, dar nu față de oricine. Nu-i drept și cuminte să ne lăsăm înșelați, batjocoriți și exploatați de ne-oameni. Bunătatea și mărinimia nu se confundă cu orbirea, prostia și naivitatea. Niciodată bunătatea și mărinimia nu trebuie să se prefacă în acea

jalnică și absurdă slăbiciune care să îngăduie ne-oamenilor să calce în picioare cele sfinte și mărgăritarele. (24)

Îl slăvim pe Domnul poftind la cină pe cei desconsiderați, nu numai pe cei sărmani ci în general pe cei care nu se bucură de atenția semenilor, cei uitați sau părăsiți. Acestora să le dovedim gentilețe, cuviință, solitudine. (25)

Note bibliografice:

1. N. Steindardt, *Jurnalul Fericirii*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1994, pag. 19.
2. *Ibidem*, pag. 106.
3. Zaharia Sângeorzan, *Monahul de la Rohia, N. Steihardt răspunde la 365 de întrebări*, Editura Humanitas, București 1998, pag. 43.
4. N. Steindardt, *op. cit.*, pag. 343.
5. *Ibidem*, pag. 192.
6. *Ibidem*, pag. 397.
7. Zaharia Sângeorzan, *op. cit.*, pag. 35.
8. *Ibidem*, pag. 112.
9. *Ibidem*, pag. 97.
10. N. Steinhartdt, *op. cit.*, pag. 345.
11. Zaharia Sângiorzan, *op. cit.*, pag. 112.
12. N. Steihardt, *Dăruind vei dobândi*, Editura Episcopiei Ortodoxe a Maramureșului și Sătmăruului, Baia Mare, 1992, pag. 116.
13. *Ibidem*, pag. 131.
14. *Ibidem*, pag. 134.
15. *Ibidem*, pag. 140.
16. *Ibidem*, pag. 158.
17. *Ibidem*, pag. 105.
18. N. Steihardt, *Jurnalul...*, pag. 117.
19. *Ibidem*, pag. 129.
20. *Ibidem*, pag. 36.
21. N. Steihardt, *Dăruind...*, pag. 30.
22. N. Steihardt, *Jurnalul...*, pag. 63.
23. *Ibidem*, pag. 126.
24. N. Steihardt, *Dăruind...*, pag. 264.
25. *Ibidem*, pag. 271.

***Dumnezeu să-l ierte și să-l odihnească!
Veșnică să-i fie amintirea și pomenirea! Amin!***

***Cu aleasă prețuire și deosebită recunoștință,
Drd. Stelian Gomboș – Consilier
la Secretariatul de Stat pentru Culte
din cadrul Guvernului României.***